ION BĂIEŞU

Cine sapă groapa altuia

PERSONAJELE

GROPARUL I
GROPARUL II
JENICA

Un câmp şi un cer, nimic mai mult. Poate şi un pom, cu niţică umbră pentru interpreţi, atunci când vor obosi de atâta vorbărie. La început, câmpul va fi pustiu. Soarele va dogori pământul arid, lipsit de orice verdeaţă. Se aude de departe fluieratul cuiva care merge pe câmp. După un timp, apare un tip de vârstă incertă, cu o cazma pe umăr. Îl vom numi Gropar I. El va studia locul cu atenţie, pipăind pământul cu piciorul desculţ şi se va declara mulţumit.

GROPAR I: Ei bine, acesta este locul potrivit. Binecuvântează-l, Doamne! Omul potrivit la locul potrivit. (*Meditativ*.) Există, însă, aici, o chestiune care n-a fost suficient discutată şi limpezită. De fapt, ca să fim sinceri, cine şi pentru cine trebuie să fie potrivit: locul pentru om sau omul pentru loc? Locul e aşa cum e, el nu se poate transforma în aşa fel încât să placă omului. Dar omul, oare, se poate şi are el chef să se transforme după plăcerea locului, adică pentru a-i fi acestuia pe plac? Iată o problemă. (*Se aşază, fumează, se gândeşte, se scarpină în cap, cercetează tăişul cazmalei*.) În natură există foarte multe locuri care ni se par potrivite, care ne dau impresia că ne-am născut anume pentru ele, căci ce este fericirea, fraţilor, decât găsirea locului care ţi se potriveşte? Loc poate fi, în ultimă instanţă, chiar femeia; trupul şi sufletul ei nu sunt altceva decât un spaţiu în căutarea sensului pierdut care te instalezi pentru o bucată de timp sau de viaţă. Dovadă că sinucigaşii şi nefericiţii sunt consideraţi oameni care nu şi-au găsit locul în viaţă. Problema, pusă aşa, s-ar putea să pară vulgară la prima vedere, dar e realmente reală, ruptă din viaţă. Cu alte cuvinte, ne putem permite întrebarea: omul face locul sau locul face omul? Răspunsul e delicat şi cu dublu aspect. Un loc blând şi însorit creează un om blând şi însorit. Un loc aspru şi violent creează un om aspru şi violent, care nu cunoaşte duioşia şi încrederea în femeie. Şi invers: un om frumos şi delicat face locul din jurul său frumos şi delicat, natura îl urmează ca un câine credincios. De aici diferenţa aceea bizară indescifrabilă dintre popoare şi rase. Adică Polul Nord îşi creează omul care îi trebuie — şi invers, în aşa fel încât este greu de spus dacă Polul Nord a creat eschimosul sau eschimosul a creat Polul Nord. În fine,

problema e aşa de complexă, că numai simpla ei enunţare te face să transpiri. (*Stinge ţigara şi meditează îndelung*.) O ţigară fumată la timpul potrivit face cât iubirea unei femei ocazionale. Slavă celui care a inventat fumul de ţigară, efemerul şi albastrul fum de ţigară! Ce păcat; omul viitorului nu va mai fuma! Nu pentru că asta i-ar dăuna, că s-ar obişnui, ci pentru că el nu va cunoaşte plăcerea noastră de a lenevi cu o ţigară în gură, ameţiţi de bucuria meditaţiei inutile. El va fi tot timpul ocupat cu treburi utile. Vorba proverbului: „nu-i util ce-ţi place ţie, e util ce-mi place mie". Asta e. Dar să trecem la treabă. La muncă! Munca l-a făcut pe om — om. În sfârşit, să ne apucăm de lucru.

(*Începe să sape o groapă, aruncând felii de pământ. Munceşte cu plăcere evidentă, fluierând. La un moment dat se opreşte. De undeva, din apropiere, se aude cineva fluierând. Peste câteva clipe apare un individ care poartă pe umăr o cazma şi pe care îl vom numi Gropar II. Acesta nu-i acordă nici o atenţie lui Gropar I şi se apucă de săpat. O vreme, cei doi sapă şi fluieră; apoi se opresc din lucru şi se privesc îndelung*.)

GROPAR II: Groapa aceea pe care o sapi este groapa dumitale?

GROPAR I: Da, este groapa mea. Dar groapa pe care o sapi dumneata a cui e?

GROPAR II: E groapa mea.

GROPAR I: După părerea mea, e bine şi e firesc ca fiecare să-şi sape groapa lui. Nu ştiu dacă părerea dumitale coincide cu părerea mea.

GROPAR II: Coincide.

GROPAR I: Dar îţi face oare plăcere să-ţi sapi singur groapa?

GROPAR II: Da, deoarece o sap spre folosinţa mea

personală şi nu ca s-o valorific.

GROPAR I: Reiese că nu eşti gropar profesionist.

GROPAR II: Nu, şi dispreţuiesc această profesiune, deşi este poate meseria cea mai profundă şi mai filozofică. Adică meseria e de aşa natură, că în timpul exercitării ei simţi nevoia să filozofezi. Un agricultor, un măturător sau un negustor aflaţi în timpul serviciului simt mai puţin nevoia să filozofeze asupra vieţii şi morţii decât un gropar. Sunt puţine meseriile care te îndeamnă la meditaţie şi e păcat că acestea nu sunt suficient preţuite şi stimulate. De pildă, meseria de chelner...

GROPAR I: Deşi...

GROPAR II: Ce vrei să spui?

GROPAR I: Că există, totuşi, chelneri care au adus frumoase contribuţii la dezvoltarea culturii omenirii. în secolul...

GROPAR II: Vă referiţi la...

GROPAR I: Exact.

GROPAR II: Mă rog. Era o excepţie. Fereşte-mă, Doamne, de excepţii, că de reguli mă apăr singur. (*Cei doi reiau săpăturile*.) Domnule, află că nu pot să-i sufăr pe groparii profesionişti. Am auzit despre ei o chestie înfiorătoare.

GROPAR I: Ce anume?

GROPAR II: Că lucrează mână-n mână cu clopotarii.

GROPAR I: Păi, eu ştiam asta de mult.

GROPAR II: Şi cu dricarii.

GROPAR I: Bineînţeles.

GROPAR II: Sunt o adevărată mafie. Nu e mort să nu le treacă prin mână. Moartea e meseria lor. O meserie sinistră, dar bănoasă; tipii fac afaceri fabuloase. Şi nici măcar nu plătesc impozite. Statele încă nu au reuşit să controleze veniturile groparilor. Groparii nu fac parte nici din tribunalul de la Haga. Sunt stat în stat. Imaginează-ţi o grevă a groparilor!

GROPAR I: Ar fi groaznic.

GROPAR II: De ce? Oamenii ar fi obligaţi să-şi sape singuri gropile şi atunci şi-ar da seama că pot scăpa de gropari, că se poate trăi şi fără gropari, că se poate muri şi fără gropari. Dar groparii ştiu asta şi de-aia nu fac grevă. Ai înţeles?

GROPAR I (*a căzut pe gânduri*): Într-adevăr, dacă toţi oamenii şi-ar săpa singuri gropile, lumea ar fi plină de filozofi. Este extraordinar cum te predispune spre meditaţie acest fapt. Iată, mă gândesc, de pildă, că în această clipă nu suntem singurele fiinţe care sapă o groapă. Pe partea cealaltă a Pământului, alţi doi oameni sapă, probabil, câte o groapă. Săpând în acelaşi timp, ne-am putea întâlni cu ei la mijlocul Pământului. Dacă toţi oamenii de pe o parte a Pământului ar săpa câte o groapă, ei s-ar întâlni cu ceilalţi oameni de pe cealaltă parte a Pământului, adică ar comunica direct prin gropi. Ce părere ai, domnule? Aştept o părere deschisă din partea dumitale.

GROPAR II (*se opreşte din săpat, se aşază pe mormanul de pământ reavăn şi-şi aprinde o ţigară*): Poate dumneata crezi că lucrurile sunt simple, dar nu sunt simple. O să mă scuzi că aprofundez puţin problema. E adevărat că avem cu toţii oroare de aceste profesiuni care se bazează pe specularea nevoilor omeneşti cele mai intime. Iată, de pildă, groparii. N-a trecut mult timp de când oamenii au început să moară, că au şi apărut groparii. Ce se întâmplă dacă oamenii aveau chef să fie înmormântaţi în apă sau în aer? Aş vrea să ştiu ce-ar fi făcut în acest caz groparii.

GROPAR I: Domnule, după părerea mea, toţi groparii profesionişti se află pe o pistă falsă. Există o mare eroare în gândirea lor. Ei se cred nemuritori. Tot îngropând pe alţii, ei nu-şi imaginează că va veni o zi când vor fi şi ei îngropaţi, că ceea ce li se întâmplă altora li se va întâmpla şi lor. Nenorociţii de gropari habar n-au că cine sapă groapa altuia cade singur în

ea.

GROPAR II: Păi, de ce crezi că eu îmi sap personal groapa?

GROPAR I: De ce?

GROPAR II: Ca să nu cad în ea.

GROPAR I: Şi eu m-am decis să-mi sap singur această groapă, din acelaşi motiv, dar fără să fiu conştient. Adică din instinct. Auzisem de acest proverb încă din copilărie, dar niciodată nu l-am luat în serios. Auzisem mai multe proverbe, le foloseam chiar în vorbirea mea curentă, dar îmi imaginam că proverbul e proverb şi că viaţa mea e viaţa mea. Aproape că nici nu-mi pasă de ele, aşa cum nu-ţi pasă dumitale de legea crimei, atâta vreme cât n-ai de gând să faci o crimă. Dar ce crezi, domnule, că mi se întâmplă într-o zi? Mă trimite nevastă-mea la piaţă ca să cumpăr nişte ouă. în timp ce cumpăram ouăle de la o babă, fur un ou. Din neatenţie, din automatism, din viciu sau din prostie, nu ştiu, cert este că l-am furat. Cum ajung acasă, îmi dau seama de ce-am făcut şi simt brusc că mă apucă o emoţie şi o spaimă de-mi tremura buza ca frunza-n vânt. Nevastă-mea îmi spune a doua zi: „Nenorocitule, ai dat de dracu, du-te repede şi fură un bou, acuma nu mai ai încotro, musai să-l furi azi, că intri în belea.“ „De ce?“ întreb. „Păi, tu nu ştii proverbul? Cine fură azi un ou, mâine va fura un bou!“ Mi-am dat seama că aşa era. Trebuia să fur un bou. Dar de unde boi în oraş? Plec la ţară, mă opresc într-un sat, intru în prima ogradă în care văd un bou rumegând şi încerc să-l fur, deşi ştiam sigur că voi fi prins şi deşelat în bătăi. Exact aşa s-a şi întâmplat: m-au prins ţăranii, m-au bătut zdravăn, adică în acel stil groaznic în care bat ei de obicei hoţii de boi sau de cai, iar eu am tăcut din gură, n-aveam cum să explic unor ţărani că fapta mea nu e aceea a unui hoţ oarecare, ci consecinţa unui proverb, o urmare a faptului că noi, intelectualii, resimţim unele obsesii mult mai acut decât ei. În sfârşit, sunt dat pe

mâna justiţiei, dar, când ajung la tribunal, îmi sare ţandăra şi fac un scandal monstru. „Vreţi să mă condamnaţi pentru ou? Da, de acord. Dar pentru bou de ce? Eu am făcut proverbul care m-a obligat să fur animalul? Eu?“

GROPAR II: Şi?

GROPAR I: Judecătorii au înghiţit găluşca. M-au pedepsit numai pentru ou. Pentru bou nu mi-au făcut nimic. Acum fii sincer şi spune şi dumneata: ce vină aveam eu că proverbul îl obligă, în mod absurd şi arbitrar, pe cel care fură un ou, să fure şi un bou? Atunci să ducem lucrurile şi mai departe şi să spunem aşa: „cine fură azi o meşă, mâine va fura o creşă“, „cine fură azi un breloc, mâine va fura un bloc“ sau „cine fură azi o andivă, mâine va fura o locomotivă“, pentru ca toţi micii pungaşi să fie obligaţi să devină gangsteri la drumul mare şi să-şi facă cu toţii de cap la adăpostul proverbelor! Domnule, vreau să te întreb: proverbele astea n-au şi ele o logică, o limită, nu le controlează nimeni?

GROPAR II: (*înfiorat*): Din păcate, domnule, ăsta e adevărul: suntem robii proverbelor. Toată viaţa nu facem altceva decât să îndeplinim ceea ce spun proverbele, pentru asta trăim. Nu poţi să faci un pas fără să te loveşti de un proverb care te pune la punct, vârându-ţi groaza în suflet. Ca să nu mai vorbim că tot proverbele dau mână liberă secăturilor, descreieraţilor şi perverşilor să-şi facă de cap. Cineva, de pildă, om serios, farmacist, în vârstă de 43 de ani, s-a căsătorit cu o capră. Cu o capră?! Toată lumea s-a scandalizat şi unii l-au luat chiar de guler. „De ce, domnule, cu o capră, de ce tocmai cu o capră?“ Farmacistul, bineînţeles, putea să aducă tot felul de argumente: că o capră e mai comodă şi mai nepretenţioasă, că nu trebuie îmbrăcată, parfumată şi rujată, că produce lapte, că e ierbivoră etc. Farmacistul, de-al dracului, nu

le-a adus însă nici un argument. Le-a închis gura pur şi simplu cu un proverb: „Nu-i frumos ce-ţi place ţie, e frumos ce-mi place mie“. Nici estetica, ca ştiinţă, nu putea să-l combată, pentru că orice poate fi explicat pe această lume în afară de plăcere. Sau vine unul într-o seară şi-ţi dă cu o scândură în cap. Îl întrebi omeneşte de ce a făcut chestia respectivă, iar el îţi poate răspunde, rânjind bestial, fără pic de jenă, cu următorul proverb: „Decât să plângă mama, mai bine să plângă mă-ta“.

GROPAR I: Dar câte drame nu s-au născut la adăpostul proverbului „Dragoste cu sila nu se poate“! Femeia în care ai investit totul, cu care ai înjghebat un sentiment, ai născut copii şi ai întemeiat un menaj reuşit te poate părăsi într-o zi, declarându-ţi sec şi cinic: „Dragoste cu sila nu se poate“. Proverbe, proverbe, proverbe! Peste tot proverbe. „Nu lăsa pe mâine ce poţi face azi“. Dar de ce aşa şi nu invers? Sau iată un proverb care împarte definitiv oamenii în două pături distincte şi arbitrare: „Cine poate, oase roade, cine nu, nici carne macră“. Sau: „Cine sapă groapa altuia, cade singur în ea“. Dumneata, de pildă, mă rogi frumos să-ţi sap o groapă. Poate vrei să pui în ea un pom, o pungă cu bani, nişte cartofi sau propriul dumitale trup, te priveşte. Eu îţi fac acest serviciu cu bunăvoinţă ; de ce trebuie să cad în groapă? Pentru că ţi-am făcut un serviciu cu bunăvoinţă?

GROPAR II: în privinţa acestui proverb cred că nu trebuie să mai discutăm. Asta e singurul proverb care are o raţiune precisă şi justă. E un proverb care se îndreaptă anume împotriva groparilor profesionişti, şi eu îl aprob întru totul. Până când nu-i voi vedea pe toţi groparii căzuţi în gropile pe care le sapă pentru alţii, n-am să ridic nici măcar un deget împotriva proverbului.

GROPARUL I: Fii serios, domnule, proverbul n-a fost făcut special împotriva groparilor. A fost făcut, împotriva

tuturor celor care sapă gropi. Nu-mi place fanatismul dumitale.

GROPAR II: Pe ce bază mă contrazici dumneata pe mine? De unde deţii dumneata informaţia că proverbul n-a fost făcut special împotriva groparilor profesionişti? Eşti dumneata autorul proverbului? Sau ai fost coleg de bancă cu el la şcoala medie? (*Se ridică brusc şi-l prinde de guler, nervos din cale afară*.) Spune!

GROPAR I (*sufocat*): Sunt autor de proverbe.

GROPAR II (*îl lasă liber; e uluit*): Într-adevăr?

GROPAR I (*modest, dar ferm*): Într-adevăr. Sunt autor de proverbe, cunoscut ca atare. Nu ştiu dacă e vorba de o vocaţie sau de o simplă îndemânare. Încă din copilărie, în timp ce alţi copii spuneau poezii, eu spuneam proverbe. Pot să fac proverbe pe loc şi în orice cantităţi.

GROPAR II: Ia fă acum câteva!

GROPAR I: Pe ce temă?

GROPAR II: Indiferent.

GROPAR I: De pildă: „Nu tot ce muşcă e câine“. „Când nu-ţi mai cântă cocoşul, caută-l în supă“. „Cine râde la urmă, râde ultimul“. „Cine are talent, cântă şi din buric“. Şi aşa mai departe. Tehnica e simplă: iei un adevăr oarecare şi-l bagi într-o metaforă.

GROPAR II (*impresionat*): Domnule, eşti o persoană demnă de tot respectul meu. Este pentru prima oară în viaţa mea când văd un autor de proverbe în carne şi oase. Mă întrebam de multe ori cine face proverbele, dar nu mi-am imaginat niciodată că autorii de proverbe sunt oameni ca toţi oamenii, că trăiesc printre noi şi arată ca noi. Acum dă-mi voie să te întreb: de ce sapi dumneata — un autor de proverbe, deci o personalitate de primă mână această groapă? Cu alte cuvinte, de ce?

GROPAR I: Prietene, am să-ţi fac o mărturisire zguduitoare. Nu te cunosc, nu mă cunoşti, spune dacă suporţi.

GROPAR II: Suport.

GROPAR I: M-am născut în anul cutare, luna cutare, ziua cutare, dintr-o mamă oarecare şi un tată oarecare, ambii normali.

GROPAR II (*dezamăgit*): Domnule, ce înseamnă o mamă oarecare, ce înseamnă un tată oarecare, ce înseamnă acest stil ambiguu de a face o mărturisire?

GROPAR I: Scuză-mă, n-am vrut să fiu ambiguu, îţi jur pe amintirea bunicii mele dinspre tată. (*Tace îndelung, acuzând o situaţie interioară încordată*.) Domnule, trebuie să te anunţ, cu jena cuvenită, o chestie gravă: tatăl meu a fost gropar. Gropar de meserie.

GROPAR II: Din ce an până-n ce an?

GROPAR I: Din anul cutare până-n anul cutare.

GROPAR II (*edificat*): Şi mama?

GROPAR I: Mama, aşişderea. Adică gropăriţă. Ea săpa partea superioară a gropii, iar tata partea inferioară. Se specializaseră fiecare pe partea lui.

GROPAR II: Alcoolici?

GROPAR I: Bineînţeles. Amândoi beau îngrozitor şi foloseau un limbaj dintre cele mai grosolane la adresa morţilor. Eram copil, mă născusem sensibil, aveam o înclinaţie bolnăvicioasă către meditaţia filozofică, în special către proverbe, auzeam tot ce vorbeau noaptea şi o silă imensă faţă de gropari creştea în mine ca un aluat. Am început să-mi dispreţuiesc părinţii. Când se întorceau de la o înmormântare, beţi criţă, şi începeau să profereze tot felul de grosolănii la adresa mortului, simţeam cum fierbe în mine un vulcan de ură. Cum e posibil, mă întrebam, scrâşnind din măsele, ca nimeni să nu-i pedepsească pe aceşti oameni pentru mizerabila şi abjecta lor îndeletnicire? Singura mea dorinţă era să-i văd morţi, să le sap groapa şi să-i îngrop cu mâna mea. Atât de mult îi uram, încât eram în stare chiar şi de o crimă de drept comun.

GROPAR II: Şi?

GROPAR I: Aşa am şi procedat. Am aşteptat până când au

murit — într-un şanţ, beţi morţi, bineînţeles — iar a doua zi i-am îngropat cu mâna mea. În timp ce le săpam groapa simţeam o satisfacţie uriaşă, simţeam că îndeplinesc o dreptate sfântă, simţeam că mă despart de trecutul meu, de părinţii şi strămoşii mei şi că încep o viaţă nouă.

GROPAR II: Şi ai început, într-adevăr, o viaţă nouă?

GROPAR I: Am început, într-adevăr, o viaţă nouă. (*Trist.*) În sensul că am renunţat să mai fac proverbe şi m-am făcut gropar. (*Gropar II îl priveşte cu o lungă stupefacţie.*) A început să-mi placă să sap gropi. Nu pentru alţii. Nici pentru mine. Pentru nimeni. Săpam nişte gropi în sine. Am plecat în lume singur şi, pe unde treceam, săpam câte o groapă. În urma mea rămânea un şir nesfârşit de gropi. Nici până în ziua de azi nu ştiu dacă s-a folosit cineva de ele, adică ce-a făcut omenirea cu gropile mele. Ţi-am spus toate astea, domnule, ca să înţelegi că nu sunt un gropar de meserie. Eu sunt pur şi simplu omul care face gropi, ceva în sensul omului care face bine, omului care face rău, omului care aduce noroc, omului care aduce ploaie, care aduce viscol sau senin. Asta e tot ce-am avut de spus.

GROPAR II (*meditează îndelung; e vizibil tulburat*): Prietene, m-ai tulburat, m-ai tulburat groaznic.

GROPAR I: Te rog să mă ierţi, n-am vrut.

GROPAR II: Nu-i nimic. Trebuia să mi se întâmple şi asta. M-ai tulburat groaznic pentru că şi eu port în spinare acelaşi blestem. Sunt blestemat să sap gropi până la sfârşitul vieţii. Ai să mă întrebi de ce, bineînţeles.

GROPAR I: Dacă nu te deranjează.

GROPAR II: Nu mă deranjează.

GROPAR I: Atunci de ce?

GROPAR II: Ascultă. Am fost un copil răsfăţat. Părinţii mei mă iubeau ca nişte fanatici. Aveau în mine o încredere oarbă. Erau convinşi că voi face o carieră strălucită şi

că le voi asigura o bătrâneţe liniştită. Viaţa mea decurgea normal, eram un copil excepţional de înzestrat din punct de vedere artistic, blond, sensibil la frumos. Într-o zi mi-a murit bunica. M-au dus şi pe mine la cimitir sa asist la înmormântare. Era o vreme mizerabila, ploua, bătea vântul, era frig şi noroi. Groapa nu era gata, groparii încă săpau. Tata s-a dus la ei, cu mine de mână, şi a strigat: „Nenorociţilor, de ce nu e gata groapa? A sosit moarta! Ce vreţi să facem cu ea?“ „Lăsaţi, domnule, au zis groparii, acuş-acuş e gata, terminaţi slujba şi daţi-o pe bunicuţă pe mâna noastră, că v-o punem noi la adăpost.“ Şi groparii s-au pus pe săpat cu şi mai mult spor; săpau ca nişte bezmetici, curgea sudoarea de pe ei şiroaie, ştiau că o să le iasă un ciubuc gras, săpau, săpau. Apoi au adus-o pe bunica. Poate nu trebuie să-ţi mai spun că era o bunică minunata, care mă iubea ca o bunică minunată ce era şi care mi-a umplut pur şi simplu copilăria cu dulciuri. Groparii au luat-o imediat în primire şi, cu o satisfacţie profesională vizibilă şi bestială, au coborât-o în groapă şi au acoperit-o cu pământ. „Hei, am zis eu atunci în gândul meu, fir-aţi ai dracului să fiţi de gropari în special şi de oameni în general, cum mi-aţi îngropat-o voi pe dulcea mea bunică, lasă că vă învăţ eu minte!“ Şi peste câteva zile am murit. Da, am murit. Mare jale şi durere în familie, părinţii s-au dat cu capul de pereţi, după care, vrând-nevrând, m-au dus să mă îngroape. Groparii, bestiile, pregătiseră o groapa drăguţă şi mignonă pentru mine, că eram un copil frumos şi dolofan, m-au aşezat în ea, tocmai înfipseseră lopeţile în pământ ca să mă acopere cu bolovani, când m-am ridicat în două picioare şi le am zis următoarele: „Măi groparilor… “ Dar n-am mai avut cui să-mi expun ideile, căci au luat-o cu toţii la fugă ca nişte laşi nenorociţi ce erau, adică gropari, popi şi părinţi, îngroziţi de respectivul fenomen ce-l constituia ridicarea mea în

două picioare. Rămas singur, mi-a părut rău că n-am putut să le spun tot ce aveam de spus, am ieşit din groapă şi am plecat în lume, hotărât să-mi răzbun bunica îngropată şi să le las în urma mea numai gropi, gropi şi gropi. De-atunci umblu zi şi noapte, neîncetat şi, unde văd un loc potrivit, sap câte o groapă, ca să ştie lumea că pe acolo am trecut eu.

GROPAR I (*înfierbântat*): Şi eu gândisem o idee rodnică de genul acesta, mă pregătisem într-o vreme să lansez chiar o deviză: „omul şi groapa“. Dar mi-a fost ruşine. Ce bine că ne-am întâlnit, prietene! Ce sincer mă emoţionez ştiind că mai există cineva care trăieşte pentru a face gropi, care există pentru ideea de groapă. (*Cântă.*)

GROPAR II: Să ne punem pe treabă, prietene. „Vorba multă, sărăcia omului“ sau „Groapa la timp nesăpată e o moarte întârziată“.

(*Cei doi încep să sape cu hărnicie, înfigând adânc cazmalele în pământ. De undeva, din apropiere, se aude cineva fluierând. Peste câteva clipe apare o femeie tânără şi blondă, îmbrăcată în mov, care va avea tot timpul pe faţă un zâmbet alb. Întâlnindu-i pe cei doi în cale, ea nu pare surprinsă. Se opreşte şi-i priveşte îndelung, fluierând, într-o poziţie oarecum obraznică şi provocatoare.*)

JENICA (*se opreşte din fluierat şi strigă voioasă*): Hei! Saluti! (*Cei doi o privesc stupefiaţi.*) Pe mine mă cheamă Jenica.

GROPAR I (*perplex*): Jenica şi mai cum?

JENICA: Numele şi prenumele meu e Jenica. Adică Jenica Jenica. Ce vă miraţi? Vă miraţi de nume sau de mine?

GROPAR I: Spune drept: ai tras cu urechea?

JENICA: Eu?! Mă confunzi. Sunt fată serioasă. Îmi câştig pâinea muncind. Alerg ca un telegar prin lume, de

dimineaţa până seara şi invers. O să mă întrebaţi de ce. Destinul! Blestematul destin. Dar nu vă opriţi, lucraţi! Daţi-i bătaie, săpaţi! (*Se uită la ceas*.) Azi aţi cam tras chiulul. (*Cei doi se apucă de lucru, fără să-şi dea seama că au schimbat gropile între ei. Sapă, dar parcă nu cu pofta de dinainte. O îngrijorare, o presimţire sau naiba ştie ce alt sentiment confuz le taie puterea mişcărilor. Din când în când se uită unul spre altul, speriaţi. Jenica mănâncă seminţe şi-i urmăreşte, amuzată*.) Ziceaţi că am tras cu urechea? Pe naiba! De ce trebuia să trag cu urechea când tot ce vorbeaţi voi se auzea de la şapte poşte, de parcă vorbeaţi la megafoane. Habar n-aveţi să păstraţi secretul meseriei. Acuma ştiu de ce săpaţi gropile, am auzit şi chestia cu părinţii gropari şi aia cu bunica. Adică înţeleg de ce v-aţi apucat de făcut gropi. Toate motivele voastre sunt serioase, departe de mine gândul că aţi face ceva care nu e demn sau care e condamnabil. Adică eu, Jenica, sunt pentru principiul că fiecare face în viaţă ce vrea şi ce poate. Vrei să faci movile, movile faci; vrei să faci gropi, gropi faci. Nu? (*Cei doi continuă să sape, urmărind-o cu priviri îngrozite. E limpede că Jenica, cu toată aparenţa ei paşnică şi nonşalantă, a băgat groaza în ei. Tot săpând gropile le-au ajuns până la piept, apoi mai sus, până la gât*.) Dar de ce nu vreţi să-mi răspundeţi, de ce nu conversaţi cu mine? Ce vă împiedică? Diferenţa de cultură sau de vârstă? Sau vă e frică de mine, că mă vedeţi îmbrăcată în mov?

GROPAR I: Avem treabă, nu ne arde de palavre.

GROPAR II: Vezi-ţi de drum. Nu ne ţine de vorbă.

JENICA: Va să zică asta ar fi: eu vă ţin de vorbă, în timp ce voi aveţi treabă. Păi, ia staţi puţin. Văd că gropile vă ajung deja până la bărbie. Unde vreţi să mai coborâţi? Nu vă ajunge? Nu v-aţi îngropat destul?

(*Cei doi o privesc cu perplexitate*.)

GROPAR I: N-am înţeles...
GROPAR II: N-am înţeles aluzia...
JENICA: Zău, voi credeţi că eu am venit aici ca să mă ţin de aluzii? Ia daţi cazmalele încoace. (*Le ia cazmalele*.) încercaţi acum să ieşiţi din gropi. (*Cei doi încearcă, depunând eforturi disperate, dar nu reuşesc*.) E bine. Nu mai puteţi ieşi. Gropile sunt bune. Perfecte. Acum să punem puţin pământ peste voi, ca să nu vă fie frig sau cald, să nu vă plouă, să nu vă viscolească, să nu vă... aia vreun om sau câine. (*Începe să arunce pământ peste ei*.)
GROPAR I: Hei! Ce faci, eşti nebună?
GROPAR II: Scuză-ne, zău, dar eşti nebună!
JENICA (*îşi pune mâinile în şolduri*): Aveţi dreptate. Voi m-aţi luat drept nebună, pentru că eu nu v-am explicat la timp despre ce e vorba şi care e misiunea mea. Ascultaţi!
GROPAR I: Te ascultăm, dar lasă-ne să ieşim de-aici.
JENICA: Staţi blânzi unde vă aflaţi, că afară nu mai ieşiţi. Astea au fost ultimele gropi pe care le-aţi săpat în cariera voastră de gropari. Dar staţi un pic să vă explic, ca să înţelegeţi de ce v-am îndesat în propriile gropi şi să vă liniştiţi. Ştiţi şi voi că oamenii au o încredere oarbă în proverbe şi un respect sfânt faţă de ele. Dacă zice proverbul că trebuie să-ţi pice o cărămidă în cap, cărămida pică indiscutabil, nu are rost să te superi pe chestia asta, din moment ce „ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus“ şi „când e să te ia dracu, te ia şi din braţele popii“. Ce este, însă, curios? Curios este că sunt unii — nişte proşti şi nişte caraghioşi — care îşi închipuie că se pot eschiva de la litera proverbelor, care cred că ei sunt excepţii. Adică proverbele sunt valabile pentru toţi, pentru ei nu. Proverbul zice, de pildă, clar că: „de ce ţi-e frică tot nu scapi“, dar ei cred că totuşi se poate scăpa şi de ce ţi-e frică. Între noi fie vorba, excepţiile

astea au fost întotdeauna o calamitate, întotdeauna au tulburat ele liniştea lumii. Ei, şi atunci era musai nevoie de cineva care să se ocupe de chestia asta, adică să-i descopere pe cei care fac excepţie de la proverbe şi să-i aducă la ordine. Şi m-au ales pe mine. M-au văzut că sunt înfiptă, veselă, tânără, necăsătorită şi viguroasă şi m-au ales. Nu mi s-a explicat de ce, mi s-a spus că am fost aleasă şi că asta e — „treci la lucru, Jenico!“ Treaba, să ştiţi, nu e uşoară pentru o femeie, cere destulă alergătură, dar mie îmi place, mă obligă să călătoresc şi eu mă topesc după călătorii şi aventuri! Sigur că uneori mă şi enervez, dar care meserie se face în ziua de azi fără nervi? De pildă, mi se dă într-o zi sarcina să rezolv un caz cu unul care avea un ulcior şi mergea cu el la apă de o viaţă întreagă, iar ulciorul nu se mai spărgea. In zadar zicea cunoscutul proverb că, în principiu, „ulciorul nu merge de multe ori la apă“, căci ulciorul respectivului mergea de cincizeci de ani la apă, de câte zece ori pe zi, fără să se spargă. Bineînţeles că lumea din jur crăpa de ciudă, mi s-a trimis şi o anonimă în acest sens, m-am dus la faţa locului şi atâţia draci aveam în mine, că aşa l-am pocnit pe individ cu ulciorul în cap, că s-au făcut ţăndări ambele obiecte. Acum câteva zile primesc o notă informativă din care reieşea că doi indivizi suspecţi umblă prin lume hai-hui şi lasă în urma lor şiruri-şiruri de gropi, fără să li se întâmple nimic. Adică fără să se supună proverbului care spune că „cine sapă groapa altuia, cade singur în ea“. Din fericire, n-a fost prea complicat să vă dau de urmă.

GROPAR: Domnişoară Jenica, scuzaţi-mă! Vă anunţ respectuos că la mijloc e o eroare. Eu şi colegul meu nu săpăm gropi pentru alţii. Nu suntem gropari profesionişti.

GROPAR II: Noi săpăm gropi aşa... pentru că ne-a venit ideea... săpăm nişte gropi în sine...

JENICA: Care „în sine“, dragă? Voi v-aţi uitat în urma voastră?

GROPAR I: Nu.

JENICA: Păi vedeţi? Toate gropile voastre sunt pline. Cad indivizii în ele ca muştele. Şi atunci ce facem cu proverbul?

GROPAR II: Dar, domnişoară...

JENICA: Nici un „dar“! Ca dovadă că vă simţeaţi cu musca pe căciulă şi că apariţia mea v-a zăpăcit este că, atunci când aţi reluat lucrul în prezenţa mea, aţi schimbat gropile, fără să vă daţi seama. Adică fiecare a început să sape groapa celuilalt. Aşa că asta e... (*Începe să arunce pământ peste ei*.)

GROPAR I *(încearcă disperat să iasă din groapă, dar nu reuşeşte*): Domnişoară Jenica! Scumpă domnişoară Jenica, iubită domnişoară Jenica, stimată domnişoară Jenica...

JENICA: Zău, nu mă ţineţi de la mână, că nu-mi văd capul de treburi.

GROPAR II: Domnişoară Jenica, fii amabilă şi îngăduie-mi să-mi iau adio de la prietenul meu.

JENICA: Mă rog...

GROPAR II (*către Gropar I*): Prietene, ne vom despărţi pentru totdeauna. Am crezut amândoi într-o idee, am luptat pentru această idee şi ne-am sacrificat pentru ea ca nişte martiri. Dă-mi voie să-ţi spun cu acest prilej că eşti un dobitoc şi un cretin.

GROPAR I: De ce, prietene?

GROPAR II: Pentru că ai confundat groapa mea cu groapa dumitale.

GROPAR I: Eu?!

GROPAR II: Da. Dumneata ai început primul. Dacă nu făceai gafa, domnişoara Jenica, controloarea proverbelor, n-avea ce să ne reproşeze, că nu ne prinsese în flagrant delict. Imbecilule! Din cauza ta mi-am ratat cariera de gropar! O carieră extraordinară, care m-ar fi

făcut celebru... Aveam planuri magnifice, vroiam să devin marele gropar al lumii, să presar pământul cu gropi. (*Aruncă un pumn de ţărână în faţă lui Gropar I. Acesta ripostează*.)

JENICA: Hei, gata! Staţi cuminţi. Capul la cutie. (*Cei doi se ascund în gropi, supuşi, iar Jenica îi acoperă cu pământ, înălţând două morminte. După ce termină treaba, scoate din buzunar un carneţel şi începe să-l răsfoiască*.) Mamă, câte treburi mai am pe ziua de azi, câte cazuri mai am de urmărit! Controloare de proverbe am vrut să fiu, asta am ajuns. Uite, am pe unul, tâmplar de lux altfel, care are o bârnă în ochi şi care în loc să se ţină de meseria lui şi să câştige şi el un ban, se ia de alţii care au câte un pai în pupile şi face garagaţă de ei. (*Către public*.) Dau eu de el, n-aveţi grijă, şi când l-oi otînci o dată cu bârna, îl ia mama dracului de tâmplar de lux ce este! Mai am un caz de urmărit, cu unul care s-a născut din pisică şi care nu vrea să mănânce şoareci, în mod normal, conform proverbului, individul ar trebui să prindă zilnic câţiva şoareci şi să-i consume, dar el nu vrea, nu-i plac şoarecii, naiba să-l ia, mănâncă salate, mănâncă fripturi în sânge, garnituri, numai şoareci nu, ca şi cum ar fi de capul lui. (*Răsfoieşte în continuare carneţelul, în timp ce coboară în sală şi se plimbă printre spectatori*.) Mai am unul care a furat un ou şi care a doua zi a refuzat să fure un bou, deşi avea destule posibilităţi, fiind cetăţean din mediul rural. Mă rog, ne vom ocupa şi de el. (*Răsfoieşte carneţelul*.) Ah, de-abia aştept să pun mâna pe unul care aleargă în fiecare zi după doi iepuri şi-i prinde pe amândoi. Al dracului, nu porneşte la vânătoare decât dacă îi apar doi iepuri în faţă şi nu se lasă până nu-i pocneşte pe amândoi, ca să dea proverbul peste cap. Păi, nu pun eu mâna pe el şi nu-l altoiesc eu cu puşca peste ţurloaie? îi mai caut, de asemenea, pe unii — şi dacă aveţi ceva informaţii în

acest sens vă rog să mi le furnizaţi — care au întors un mort de la groapă. Indivizii erau cu răposatul în curtea cimitirului şi, brusc, ce le-a venit lor, s-au întors cu mortul acasă să-l mai ţină o zi cu ei, să-l mai plângă şi să-l mai jelească. Chestie care nu ţine şi care trebuie sancţionată. (*Se urcă din nou pe scenă şi se aşază pe unul dintre morminte*.) Pe urmă, mai am un chior care a fost propus ca împărat în Ţara Orbilor şi care nu vrea să fie decât maximum prim ministru, deşi calităţile lui fizice îl recomandă insistent pentru postul de împărat, conform proverbului cunoscut. Pe urmă mai e unul care, fir-ar să fie, cică nu vrea să...

---- CORTINA ----